

Алла Іллівна Романчук,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
і методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3444-3988>

УДК 37.031:001.895

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-1\(72\)-49-52](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-1(72)-49-52)

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Анотація.

У статті проаналізовано сучасне явище інновації в педагогічному процесі початкової школи та подано тлумачення поняття «інноваційна педагогічна технологія». Акцентовано на сучасному етапі модернізації системи освіти, для якого характерним є посилення уваги до особистості, спрямування зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників освітнього процесу. Одним зі способів модернізації освітньої системи постає впровадження в навчальний процес інноваційних технологій.

Автор вважає, що реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, а також у процесі управління педагогічним процесом.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології; освітній процес; початкова школа; творчий потенціал.

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні змінилося соціальне замовлення суспільства щодо освіти, зокрема середньої: сьогодні воно визначається як формування життєтворчої конкурентоспроможної особистості.

Виконання такого замовлення вимагає від педагогічних колективів школи переходу до особистісно зорієнтованого освітнього процесу. Пильної уваги вимагають питання перегляду та переосмислення мети й змісту процесів навчання і виховання.

Виклики часу зумовили розроблення Концепції «Нова українська школа» – документа, що проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації освіти, використання особистісного підходу, необхідність розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що комплексно забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей.

У зазначеній Концепції визначено пріоритети реформування загальної середньої освіти і враховано права дитини, її здібності, потреби та інтереси. На практиці вона реалізує принцип дитиноцентризму [6, с. 17]. Відповідно до Концепції, освітню діяльність буде організовано з урахуванням викликів

XXI ст. відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності й освітніх траєкторій учнів: від комунікативних типів завдань (знайти спільну мову з друзями, учителями, однокласниками, батьками, незнайомими людьми) до творчих (креативно-інноваційних) [6, с. 18].

Новий зміст освіти засновано на формуванні необхідних компетентностей для успішної самореалізації в суспільстві. Вимоги до обов'язкових освітніх результатів визначають з урахуванням компетентнісного підходу, основою якого є такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною й іноземними мовами; математична компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; освіта впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність [3].

Необхідно зауважити, що спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно та письмово; критичне та системне мислення; творчість; ініціативність; здатність логічно обґрунтовувати позицію;

уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, а також співпрацювати з іншими особами [3, с. 3].

На нашу думку, інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність, що полягає у внесенні якісно нових елементів в освітній процес. Реалізація нових векторів розвитку освіти вимагає використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах отримання освітніх послуг, виховання, а також в процесі управління педагогічним процесом. Нова освітня парадигма вибудовується на засадах підвищення рівня професійної майстерності вчителя, що є основним завданням на всіх етапах розвитку школи.

Проблемам інноваційної діяльності в освіті було присвячено значну кількість досліджень провідних учених, серед яких: К. Ангеловські, О. Арламов, Н. Артикуца, І. Бех, М. Бургін, Л. Ващенко, Г. Герасимова, Л. Даниленко, І. Дичківська, В. Журавльов, Л. Ілюхіна, М. Кларіна, О. Козлова, В. Мадзігон, А. Ніколс, О. Пехота, Л. Подимова, А. Пригожина, О. Попова, М. Поташник, В. Сластьонін, А. Хуторський, Н. Юсуфбекова та ін. Однак, попри кількість наукових праць у цьому напрямі, відсутні єдині підходи як до визначення поняття «освітня педагогічна інновація», так і до класифікації інновацій, зорієнтованих на освітні цілі, що мають певні специфічні особливості та властивості.

Метою статті є визначення ролі новітніх технологій у початковій школі та окреслення їх використання в освітньому процесі.

Згідно з аналізом різних теоретичних підходів до визначення цього поняття, ми вважаємо, що *інноваційні педагогічні технології* – це якісно новий комплекс форм, методів і засобів для отримання освітніх послуг, виховання й управління, що сприяють суттєвим змінам у педагогічному процесі. Це передбачає: процес створення й впровадження нових засобів для розв'язання тих педагогічних проблем, які раніше розв'язували по іншому; відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності; вихід за межі відомого в науці та масовій практиці; творчу реалізацію нових теоретичних концепцій освіти. Основу та зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему.

У сучасній початковій школі впроваджують значну кількість інноваційних педагогічних технологій, серед яких виокремлюють такі групи: технології особистісно-орієнтованого навчання й виховання; традиційні педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів; педагогічні технології на основі підвищення ефективності управління й організації освітнього процесу; педагогічні технології на основі дидактичного вдосконалення та реконструювання матеріалу; окремі предметні педагогічні технології; альтернативні педагогічні технології;

педагогічні технології розвивального навчання та педагогічні технології авторських шкіл [8, с. 21].

Вважаємо, що необхідно охарактеризувати такі інноваційні педагогічні технології, під час впровадження яких в освітній процес початкової школи ефективно реалізується особистісно-орієнтований підхід. Саме їх використання, на нашу думку, є оптимальним для успішного навчання, всебічного виховання та гармонійного розвитку особистості молодшого учня.

1. Структурно-логічні технології: поетапна організація освітньої системи, що забезпечує логічну послідовність формування та розв'язання дидактичних задач на основі відбору їх змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному етапі з урахуванням поетапної діагностики результатів.

2. Інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем і занять.

3. Ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних ігор, під час виконання яких формуються вміння виконувати завдання на основі компромісного вибору.

4. Тренінгові технології: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань.

5. Інформаційно-комп'ютерні технології: технології, що реалізують у дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі діалогу «людина – машина» за допомогою освітніх програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо).

6. Діалогові технології: комплекс форм і методів навчання, що базуються на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня (учень – учитель, учень – автор, учитель – автор тощо) [1, с. 45–46].

Різнманітність та значна кількість сучасних інноваційних педагогічних технологій вимагає такої організації освітнього процесу, де головним стає не формальне засвоєння знань, умінь і навичок, а пошук варіантів розв'язання проблем, аналіз альтернатив. Розв'язання цих проблем потребує впровадження оптимальних засобів та активних методів для надання освітніх послуг, що дає змогу підвищити активність і творчість учасників освітнього процесу, більш повно реалізувати власні потенційні можливості, а також розвиває здібності спілкування з іншими людьми за різних ситуацій [5, с. 149].

Під час використання новітніх технологій важливо знайти оптимальний баланс між спілкуванням учителя з учнем за допомогою інноваційних педагогічних технологій. Необхідно пам'ятати про те, що для дитини енергія живого слова має більшу вагу та вплив.

Використання інноваційних технологій вимагає від учителів пильної уваги та відповідної підготовки до їх вибору і впровадження в освітній процес початкової школи. Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик і стилю професійної діяльності вчителя з учнем [7, с. 11].

Окрім того, інноваційна діяльність передбачає сформованість у вчителя вищого ступеня педагогічної творчості, оскільки суть такої діяльності передбачає оновлення освітнього процесу, внесення прогресивних методів у традиційну систему [2, с. 34–35].

Таким чином, у творчій лабораторії сучасних учителів мають бути присутні нестандартні заняття (уроки-ігри, уроки-подорожі, уроки-казки, уроки-спостереження, уроки-екскурсії), інтерактивні методи навчання («Мозковий штурм», «Мікрофон», «Навчаючи – вчуся», «Обери позицію», «Акваріум») тощо. Не менш важливими в цьому контексті є впровадження в освітній процес методу проєктів, використання ігрових технологій, проблемного, розвивального навчання, групова і самостійна робота з підручником, посібниками, дидактичним роздатковим матеріалом, мережею Інтернет тощо. Необхідно також приділяти увагу дослідній і творчій діяльності. З метою впровадження особистісно-зорієнтованої технології та технології формування творчої особистості доцільно розробляти посібники для самостійного опрацювання учнями матеріалу, дидактичні матеріали до занять, завдання для перевірки знань тощо.

Оскільки вчитель є організатором освітнього процесу, то його основною метою є пробудити та підтримати прагнення учнів до пізнання, що спонукає педагогічний колектив шукати способи підвищення інтересу учнів до отримання освітніх послуг, урізноманітнюючи його зміст, форми та прийоми через використання інновацій.

Необхідно зазначити, що діяльність учителів-новаторів належить до персоніфікованих технологій, що важко тиражувати, а іноді – неможливо. Реалізація педагогічних технологій значно зумовлюється особистісними й професійними якостями вчителя початкових класів, рівнем його фахової підготовки, загальною культурою, комунікативними характеристиками, рівнем педагогічної техніки.

Одним із важливих стратегічних завдань сьогодні на етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів [4, с. 71–74].

Таким чином, нове в педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які в таких поєднаннях не висувалися чи не використовувалися, а й комплекс елементів чи окремі елементи освітнього процесу, які ввібрали прогресивне начало, що дає змогу в мінливих умовах і ситуаціях ефективно розв'язувати завдання в контексті виховання та освіти.

На нашу думку, діяльність початкової школи буде ефективною, якщо: працюватимуть творчі вчителі з високим потенціалом професійної компетентності, які зуміють правильно виділяти специфічні функції в освітньому процесі: постійне урізноманітнення та пошук ефективних форм, прийомів, методик, методів професійної діяльності; буде враховано психологічні та фізіологічні особливості мислення, сприймання кожної дитини та здійснено особистісно зорієнтований, диференційований підходи до кожного учня;

визначено чітку програму освітньої діяльності, що спрямована на розвиток творчих здібностей молодших учнів тощо.

Окрім того, у початковій школі доцільно поєднувати інноваційні з традиційними методами, форми та методики навчання молодших учнів, спрямовані на творчий розвиток особистості. Практичний досвід свідчить, що виникла потреба широко застосовувати проблемні, евристично-пошукові, дослідні методи. Учитель, який надає перевагу проблемному діалогу, спонукає учнів до вільного обміну думками, враженнями, що формують в учнів творчі здібності.

Використані літературні джерела

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку / О. Біда. *Початкова школа*. 2007. № 7. С. 45–46.
2. Белкіна О.В. Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів / О.В. Белкіна. *Формування гуманістичного світогляду вчителя*. Київ : Науковий світ, 2001. С. 34–35.
3. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/5a8de25e1504c877583228.doc>.
4. Єльнікова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О.В. Єльнікова. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3–4 (14–15). С. 71–74.
5. Ковальчук З.Я. Психолого-технологічні особливості процесу оптимізації навчання / З.Я. Ковальчук. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 148–152.
6. Концепція початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>.
7. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
8. Примакова В.В. Інноваційні технології навчання в сучасній початковій школі / В.В. Примакова. *Таврійський вісник освіти. Наука – школі*. 2011. № 4 (36). С. 19–24.

References

1. Bida, O. (2007). Struktura i metodyka interaktyvnoho uroku [Structure and methods of an interactive lesson]. *Pochatkova shkola - Primary school*. 7, 45-46 [in Ukrainian].
2. Belkina, O. (2001). Krytychne myslennia vchytelia yak peredumova yoho rozvytku v uchniv. [Critical teacher's way of thinking as pupils' background]. *Formuvannia humanistychnoho svitohliadu vchytelia - Formation of humanistic teacher's way of thinking*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi svity, zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy [Primary education standard established by the Cabinet of Ukraine]. Retrieved from <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/5a8de25e1504c877583228.doc> [in Ukrainian].
4. Ielnykova, O. (2001). Interaktyvni metody navchannia, yikh mistse u klasyfikatsii pedahohichnykh innovatsii

[Interactive ways of teaching, its belonging in innovation pedagogical classification]. *Imidzh suchasnoho pedahoha - Modern teacher's image*. 3-4 (14-15), 71-74 [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, Z. (2012). Psyholoho-tekhnologichni osoblyvosti protsesu optymizatsii navchannia [Psychological and technological peculiarities of education optimization process]. *Pedahohichni dyskurs - Pedagogical communication*. 13, 148-152 [in Ukrainian].

6. *Kontseptsiia pochatkovoї osvity [Primary school conception]*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

7. *Osvitni tekhnologii [Educational technologies]*. In O. Pekhota eds. (2001). Kyiv [in Ukrainian].

8. Prymakova, V. (2011). Innovatsiini tekhnologii navchannia v suchasni pochatkovii shkoli. [Training technologies innovation at modern primary school]. *Tavriiskyi visnyk osvity. Nauka – shkoli. - Tavriiskyi messenger of education. Science at school*. 4 (36), 19 [in Ukrainian].

Romanchuk Alla. The Use of Innovative Technologies in Educational Process of Modern Primary School.

Summary.

In the article the modern phenomenon of innovation is analysed in the pedagogical process of primary school and interpretation of "innovative pedagogical technology" concept is given. Attention is accented on the modern stage of modernization of educational system, which is characterized by strengthening of attention to personality, directing effort teachers on development of creative potential of participants of teaching-educational process. One of the ways of educational system modernization is introduction of innovative technologies inside educational process.

The author considers that realization of new vectors of development of education needs the use of innovative pedagogical technologies, creative search of new or improved conceptions, principles, approaches to education, substantial changes in maintenance, forms and methods of studies, pedagogical process control.

Basic description of innovative pedagogical activity of primary school is an increase of effectiveness of educational process, in fact introduction and systematic use of modern innovative technologies in educational process

is instrumental in activation of teaching cognitive activity of junior schoolboys, intensification of educational process, raise of proof personal interest, studies, increase of motivation of cognitive activity. Innovative pedagogical technologies are a qualitatively new complex of forms, methods and means for obtaining educational services, education and management, which contribute to significant changes in the result of the pedagogical process. Innovative pedagogical technologies include: the process of creating and introducing new means for solving pedagogical problems; the discovery of new forms, methods, methods of pedagogical activity; going beyond the known in science; creative implementation of new theoretical concepts of education.

Key words: *innovative pedagogical technologies; teaching-educational process; primary school; creative potential.*

Романчук А.И. Использование инновационных технологий в образовательном процессе современной начальной школы.

Аннотация.

В статье анализируется современное явление инновации в педагогическом процессе начальной школы и подается толкование понятия «инновационная педагогическая технология». Акцентируется внимание на современном этапе модернизации системы образования, который характеризуется усилением внимания к личности, направлением усилий педагогов на развитие творческого потенциала участников учебно-воспитательного процесса.

Одним из путей модернизации образовательной системы является внедрение в учебный процесс инновационных технологий. Автор считает, что реализация новых векторов развития образования нуждается в использовании инновационных педагогических технологий, творческого поиска новых или усовершенствованных концепций, принципов, подходов к образованию, существенных изменений в содержании, формах и методах учебы, воспитания, а также управления педагогическим процессом.

Ключевые слова: *инновационные педагогические технологии; учебно-воспитательный процесс; начальная школа; творческий потенциал.*